

Elektrik Piyasası Reformu:

Politika Yapıcıları için Ekonomik ve Hukuki Analizler

Avukat

Dr. Refik TİRYAKİ

Enerji Uzmanı

Dr. Mustafa GÖZEN

Enerji Uzmanı

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu

TMMOB 8. ENERJİ SEMPOZYUMU

17-19 KASIM 2011 İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

Reformun Temaları-1

➤ Serbestleşme süreci

- 1984 3096 s. TEK dışındaki teşebbüslerin elektrik üretim iletim dağıtım ticaretine yetkilendirilmesi ,
- 1989 3996 s. Bazı yatırım ve hizmetlerin **Yap İşlet Devret** modeliyle yaptırılması,
- 1996 4283 s **Yap İşlet** modeliyle santral kurulması işletilmesi ve enerjinin satılması,

➤ 2001 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu

- **Piyasa reformu.**
- **piyasa:** Üretim, iletim, dağıtım, toptan satış, perakende satış, perakende satış hizmeti, ithalat ve ihracat dâhil olmak üzere elektrik enerjisi ve kapasite alım satımı veya ticareti faaliyetleri ile bu faaliyetlere ilişkin işlemlerden oluşan elektrik enerjisi piyasasını,

➤ Piyasa Kavramı – Hukukun üstünlüğü ilişkisi

Reformun Temaları-2

➤ Piyasa Faaliyetleri

Üretim, hizmet, iletim, ithalat ve dağıtım, toptan satış, ihracat, perakende satış, perakende satış

➤ Rekabete dayalı faaliyet - Düzenlemeye tabi faaliyet

Piyasa faaliyetlerinden esasen iletim ve dağıtım faaliyetlerinin tarifi düzenlemeye tabidir. Geçiş dönemi sonuna kadar perakende satış ve hizmeti faaliyetleri de düzenlenmektedir. Üretim, toptan satış, perakende satış, perakende satış hizmeti, ithalat ve ihracat faaliyetleri ise rekabete dayalı faaliyetler olarak benimsenmektedir.

➤ Özelleştirme süreci

- 4628 s EPK özelleştirme için ayrı bir süreç -geçiş dönemi- öngörmemiştir. EPK düzenleyici kurumun teşebbüslerin orjini önemli olmaksızın aynı kurallara tabi tutulması ilkesini benimsemiştir.
- EPK'ya göre özelleştirme piyasa reformunun önemli aracı olmakla birlikte olmazsa olmazı değildir.
- Ancak uygulama özelleştirmenin vazgeçilmez olduğunu ortaya koymuştur.
- Özelleştirmeler hem en kısa sürede yapılmalıdır.

Reformun Temaları-3

➤ **EPK özelleştirme sürecinin serbestleştirme sürecine paralel tamamlanmasını amirdir. Kanunun ilk metninde geçiş süresi yaklaşımı benimsenmemiştir.**

➤ **Serbest tüketici uygulaması serbestleşme sürecinin en önemli kilometre taşıdır. Limit indirimleri sonucu ancak teorik piyasa açıklık oranını yansıtılmakta olup gerçekleşme izlenememektedir**

➤ **Serbest tüketici limiti konusunda artık bir takvim düzenlenmelidir.**

➤ **Elektrik Piyasasında Ticari İlişkilerin Çerçevesi**

- 1- Emtia ticareti (tarife + özel hukuk sözleşmesi)
- 2- Hizmet ticareti (tarife)

- 1- Rekabete dayalı faaliyetler
- 2- Düzenlemeye tabi faaliyetler

* Lisans rejimi (kamu hukuku) + Özel hukuka dayalı ticari ilişkiler

➤ **Elektriğin Hukuksal ve Ekonomik Niteliği**

Bir emtia olarak elektrik homojen bir (misli) maldır.

Fiyatı her saatte farklı olan bir maldır. İkamesi yoktur.

Elektriğin menşei bilinemez, tüketiciler elektriği kullanır ve sözleşme gerçekleşir.

Tarafların edimlerini yerine getirip getirmediikleri sistemin işleyişinden bağımsızdır.

➤ **Elektriğin Hukuksal ve Ekonomik Niteliği**

➤ Elektrik kamu hizmeti metasıdır. Mevcut anayasal düzenin gereğidir.

➤ Kamu hizmetinden yararlanan – yararlanmaya aday statüleri korunmalıdır.

➤ **Sözleşme Yapma Zorunluluğu**

➤ Rekabet hukukundan daha farklı (kısıtlı ?) bir sözleşme yapma zorunluluğu ilkesi benimsenmektedir.

➤ Şebeke faaliyeti yürüten lisans sahipleri hak sahipleriyle sözleşme yapmak zorundadır. (Bağlantı ve Sistem Kullanım Anlaşmaları)

➤ ~~Perakende satış faaliyeti yürüten dağıtım şirketi son kaynak tedarikçisi olarak talep edenle sözleşme yapmak zorundadır.~~

Reformun Temaları-5

➤ Kamu hukuku statüsü mü – özel hukuk ilişkisi mi olmalıdır?

- Anayasal sistem kamu hukuku statüsü
- Yasal yapı özel hukuk ilişkisi

➤ Yatırım Ortamı (Yatırımı Kim Yapmalı)

- Yatırımın devletçe yapılması dönemi sona mı erdi?
- Yatırımın özel sektörde daha verimli yapılabildiği ampirik olarak ispatlanmış mıdır?
- Neo liberal- neo sağcı politik iktisat mı yasal tercih sorunu mu?
- Yasama organının tercih sınırı nedir?
- Yasa özel sektör yatırıma imkan tanıyor. Devlet yatırımı ancak arz güvenliği sorunu halinde ve kısıtlı koşullarda yapılabilmektedir.

➤ AB ye uyum sorunu

- AB ile uyum konusuna bugünkünden daha fazla önem verilmelidir. Avrupa ekonomik alanı etkisi nedeniyle uyumun gözetilmesi gerekir.

Reformun Yönüne Dair Çıkarımlar -1

➤ Reformun başarısı sosyal kabulle mümkündür.

Sosyal kabul olmadan hiçbir ekonomik reform başarılı olamaz.

Sosyal kabul var mıdır?

Serbest tüketici uygulaması kapsamında tartışılması

Yatırım uygulaması kapsamında tartışılması

Piyasa açıklık oranı – tedarikçi değiştirme serbestisi

➤ State Capitalism(!) olgusu nasıl etkiler?

Finans piyasalarındaki sarsıntı enerji piyasasını nasıl etkileyebilir?

OFGEM’de gerçekleşen politika tartışmaları AB düzeyinde etki yaratır mı?

Reformun Yönüne Dair Çıkarımlar -2

➤ Sosyal devletten refah devletine doğru evrimin reformla ilişkisi

Nakit (parasal) destek politikaları sosyal devletin fiilen yapması olgusunun yerini tutar mı?

Enerji fakirliği uygulamaları çözüm olur mu?

Sosyal devletten refah devletine geçiş tamamlanabilir bir süreç midir?

➤ Arz güvenliğinin temini bakımından yatırımlar sorunu

Özel sektör yatırımları arz güvenliğini sağlar mı?

Devlet politik amaçlarla piyasada kapasite yatırımına girebilmeli mi?

nükleer politikası, teknoloji politikası, yenilenebilir politikası, yerli kaynak politikası

Sonuç

- **Dönüşüm yavaş olacaktır.**
 - **AB süreci Türkiye için kaybedilmemesi gereken bir hedeftir.**
 - **Sermaye birikimi reformun yönünü tayin edecektir.**
 - **Hukuk düzenimizin adaptasyonunda daha hızlı davranılmalıdır.**
 - **Enerjinin bir kamu hizmeti kurgusunda düşünülmesi gerekir.**
-

Teşekkürler

Dr. Refik TİRYAKİ

(312)2014194

rtiryaki@epdk.org.tr

Dr. Mustafa GÖZEN

(312)2014193

mgozen@epdk.org.tr